

güent: com que FRETUS també es troba com a masculí de la 4.ª declinació FRETUS, -ŪS (ja des de Lucili), suposariem que, posat en acusatiu plural FRETŪS, si això hagués quedat estereotipat, així en plural, hauria pogut ser pres per un acusatiu neutre com CORPUS (a causa del timbre -US més tancat que el de -OS, pl.) i tractat com CORPUS, PECTUS; com li va passar a FUNDUS, i prenent la forma romànica *fredz* > *fred*. És forçat tot això, resta massa hipotètic, i encara s'hi poden notar dos o tres sargits mal fets que ens obligarien a fer ulls massa grossos.

Tampoc no ve planera l'explicació que vaig proposar en el BDC XIX, 25n.: partir d'un deriv. *FRĒTĒUM; és possible, però, que així com es va anomenar *frevense mare* l'estret de Sicília (Ciceró) i *Oceanus fretalis* el canal de la Mànega, es vagi parlar també de *mare fretĒum* per als estrets entre illes, expressió després substantivada.

En redactar el DCEC acabava dient: ara m'inclino a admetre com a més probable que quan els mots en -ETU es pronunciaven ja -edu (amb *d* oclusiva) i els en -ADU sonaven -adu, la influència d'altres termes marítics de significat connex, com VADUS 'gual' (> cat. ant. *guan*: observem que els estrets entre una illeta i terra ferma sovint poden ser passats a gual), vagi canviar *fredu* en **fredū*, d'on *freu*. Això ja és raonable.

I més tenint en compte que GRADUS s'aplica en cat. a les goles dels rius quan alhora serveixen de port. Llavors podria concebre's que, essent la boca del grau, un petit estret travessable a gual, es produís una mica de nus entre els tres mots: de fet observem que *Grau* s'ha dit de molts indrets costers, no sols els dels ports de València, Castelló, Agde, etc., sinó, p. ex., el Grau de la Ricarda, el Grau de la Tordera; precisament a Andratx ja hem vist que hi ha el *Malgrat* que té aire de ser MALUM GRADUM probablement amb reaccions entre el mossàrab i el català, i a tocar del Pla de Grau hi ha el poble de Malgrat de la costa (on, però l'ètimon és l'expressió feudal «mal grat del rei jo tindré aquest castell»: el de Malgrat). Bé es pot creure que en certes regions es vagi tenir la impressió que hi havia una fluctuació entre *grað* i *grad* sinònims, i que això vagi repercutir en el cas de *freu*.

I d'altra banda potser també podríem reforçar un poc l'explicació per FRETEUM imaginant que això nasqués parlant del Freu mediterrani màxim, com diu Verdaguer, el *fretum Herculeum*. ¿No era fàcil que en un nom així, preexistent ja un adjectiu més o menys usual *freteum mare*, es produís el pas de *fretum Herculeum* a *freteum Herculeum*, en part quasi a manera de trava-llengües?

Queda encara, a manera d'obscura sospita, pròpia de quan hi ha tantes petites o grosses dificultats de detalls a vèncer: ¿no hi hauria tanmateix ací un mot pre-romà que sols en una forma enganyosa s'acostés molt al ll. FRETUM, tenint el mateix significat? Només és que això, començant per FR- no podria ser bascoide, ni ibèric, ni cèltic: sorotàptic, un mot sorotàptic afí al llatí FRETUM, però amb una forma un poc diferent com ara *FREDU o *FRETJO-. Però en aquest cas no

hi ha cap versemblança.

Heus aquí els mots icur., d'etimologia semblant a la del llatí (tot a base de la creença que el nom del *fretum* es basava en el caràcter bullidor o agitat de l'aigua dels freus) que s'acosten més al que cerquem: ΒΗΡ-Ν- > scr. *bhuranyāti* 'posa en moviment impetuós', scr. *bhṛimih* 'terbolí, vent en romboll', grec *πορρῦπος* 'em moc agitadament', ll. *fretale* 'graella de rostir', celto-lígur *aquae Bormiae*, hispànic *Bormāte*, a-al. mj. *brādem* «Dunst», gòt. (> gall.) *brētema* 'bromes', ags. *bræð* 'ventada', ags. *brum* n. 'mar, llac' (Pok., IEW, 132-3).

Però no hi insistiré. Cal convenir en què amb semblances tan vagues, sigui en l'aspecte fonètic, sigui en el semàntic, les perspectives de tot això són ben poc prometedores, que ens han de deixar ben escèptics, i que després de tot les úniques explicacions que tenen quelcom de convincents són a base de FRETEUM o del canvi de FRET en *fredu* segons l'analogia de GRADUS i anàlegs.⁵ Més, l'última.⁶

DERIV. del mot llatí: *Transfretar*. +*Transfretà*, -ana 'corresponent a l'altra banda d'un estret, especialment el de Gibraltar'.

1 § 47, Casac, I, 120; Ag., 78. Cal partir, és clar d'*Eivissa*, entr' *Eivissa*, i no pas de *lvissa*, entre I-, com fan les eds. — 2 Verdaguer, que no l'usà encara en l'esbós de 1867, cregué haver de posar-li en la versió de 1877-8 la nota «la paraula *freu* és viva encara en algunes encontrades de Catalunya y usada en tots los llibres de derrota. Los latins anomenaven l'estret de Gibraltar *fretum herculeum*».

3 L'explicació de la qual no és clara. No em satisfà gaire pensar en la influència de *brēu* (per més que l'espai de mar a travessar per al nedador o el llagut sigui curt). Potser hauríem de cercar-la en la semblança amb el celtisme *treu* 'pas de camí', mot que precisament s'ha aplicat a passos estrets de muntanya, com el *Treu* entre Llorona i Bassegoda, més que més tenint en compte que *Treu-Mal* és nom de la Costa Brava, que és la que forma el centre d'aquesta pronúncia amb *é*. Sens dubte en el celtisme recordo una pronúncia amb *è*, i no estic tan segur (ho crec) que hi hagi variant amb *é* tancada: hi podria haver hagut influència recíproca i l'ètimon cèltic TREB- es prestaria a trobar-hi una *é* i fins tots dos timbres. Justament *La Punyalada*, de MVayreda (Pròleg, p. 23) porta el *Freu* on hauria de dir *El Treu*, però és veritat que això pot ser degut al corrector de la 1.ª (o la 4.ª ed.) d'aquesta obra pòstuma, no sé si a l'autor. — 4 Ho empitjora encara en el BDC XVIII, 140 suposant que els «regulars» *fret* < FRETUM i *freu* < FRIGIDUM haurien intercanviat llurs formes; però *fred* no ve de FRIGIDUM que hauria donat **frēgeu*, sinó de FRIGIDUM (> it. *fred-do*, fr. *froid*, cast. ant. *frido*) i la -D- recolzada no es pot vocalitzar en *u* (comp. LARDUM > *llard*, etc.). Altrament notem que **fret* com a resultat de FRETUM hauria de tenir un timbre vocàlic diferent del de FRIGIDUM en català oriental i balear i per tant ja no hi havia homonímia. — 5 En tot cas cal re-